

**Kas
kopiīgs
vilcienam
un
grāmatai
?**

L N B
LATVIJAS
NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA

Kas kopīgs vilcienam un grāmatai?

Pasaules un Latvijas vēsture	Latvijas grāmatniecības vēsture	Dzelzceļa vēsture Latvijā un pasaulē	Meklē kopsakarības!
<p>1450. Johanness Gūtenbergs Maincā izveido augstspieduma rokas spiedi, izgudro teksta salikuma sistēmu un metāla burtstabiņu izgatavošanas tehnoloģiju.</p> <p>16. gs. Sākas aktīva derīgo izrakteņu iegūšana.</p> <p>1517. Martins Luters Vitenbergā aizsāk reformācijas kustību.</p> <p>1558.–1583. Livonijas karš.</p> <p>1700.–1721. Lielais Ziemeļu karš.</p> <p>1760.–1870. Industriālā revolūcija Anglijā:</p> <ul style="list-style-type: none">- lauksaimniecība kļūst efektīvāka- cilvēki pārvācas uz dzīvi pilsētā- izgudro tvaika mašīnu un to izmanto rūpniecībā. <p>1712. Tomass Ņūkomens Anglijā izgudro tvaika pumpi, ar ko sūknēt no izrakumiem ūdeni.</p> <p>1764. Džeimss Vats Skotijā, uzlabojot Ņukomena izgudrojumu, izveido tvaika mašīnu.</p> <p>1781. Patents par tvaika dzinēju.</p> <p>18. gs. beigas. Papīra ražošanas mehanizācija.</p> <p>1796. Aloīzs Zēnefelders Vācijā izgudro litogrāfiju.</p> <p>1814. Vācijā rada pirmo ar tvaika dzinēju darbināmo ātrspiedi.</p> <p>1814. Anglijā iznāk pirmais ar tvaika dzinēja iespaidpresē drukātais laikraksts – <i>The Times</i>.</p> <p>1817.–1819. Atceļ dzimtbūšanu Kurzemē un Vidzemē</p> <p>1873. Džeikobs Deiviss un Levi Strauss ASV patentē zilos džinsus, kuru krāsu iegūst no indigo augs.</p> <p>1861. Atceļ dzimtbūšanu Latgalē.</p> <p>1876. Aleksandrs Greiems Bells ASV patentē telefonu.</p> <p>1879. Tomass Edisons izgudro elektrisko spuldzi.</p> <p>1904. Aira Rubels ASV patentē ofseta iespaidmašīnu.</p> <p>1914. gada 28. jūlijs.–1918. gada 11. novembris. Pirmais pasaules karš.</p> <p>1918. gada 18. novembris. Latvijas valsts pasludināšana.</p> <p>1925. Tiek atklāts Rīgas radiofons.</p> <p>1926. Džons Logijs Bērdi Londonā demonstrē pirmo publisko televīzijas pārraidi.</p> <p>1934. gada 15. maijs. Kārļa Ulmaņa apvērsums.</p> <p>1939. gada 1. septembris – 1945. gada 2. septembris. Otrais pasaules karš.</p> <p>1940.–1941. Padomju okupācija Latvijā.</p> <p>1941.–1944./1945. Nacionālsociālistiskās Vācijas okupācija Latvijā.</p> <p>1944./1945.–1990. Padomju okupācija Latvijā.</p> <p>1990. gada 4. maijs. Latvijas neatkarības atjaunošana.</p> <p>1990. gadu vidū Latvijā kļūst plaši pieejami:</p> <ul style="list-style-type: none">- datori- mobilie telefoni- internets <p>2007. <i>Amazon.com</i> izlaiž pirmo <i>Kindle</i> e-lasītāju.</p>	<p>1202. Nodibina Rīgas domkapitulu, kura īpašumā ir grāmatas un bibliotēka.</p> <p>1550. Bāzelē Sebastiāna Minstera „Kosmogrāfijā” publicēta [] kas ir senākais līdz mūsdienām saglabājies iespiests teksts latviešu valodā.</p> <p>1585. Viļņā iespiests Pēterā Kanīzija katoļu katehisma tulkojums – senākā saglabājusies grāmata latviešu valodā.</p> <p>1586. Kēnigsbergā iespiests Lutera katehisma tulkojums.</p> <p>1588. Pēc Rīgas rātes uzaicinājuma tipogrāfs [] sāk iespiest grāmatas.</p> <p>1689.–1694. Rīgā ar nosaukumu [] izdod [] Bībeles tulkojumu.</p> <p>18. gs. 2. puse–19. gs. Hernhūtiešu kustības iespaidā rodas un izplatās latviešu []</p> <p>1800. Lasītprātēju skaits tagadējās Latvijas teritorijā pieaudzis līdz 2/3 iedzīvotāju.</p> <p>1815. Līgatnē sāk darboties papīra dzirnavas.</p> <p>1825. Jelgavā sāk izmantot litogrāfiju poligrāfiskā ražošanā.</p> <p>1840. Jelgavas spiestuvē „Stefenhāgens un dēls” sāk izmantot Baltijā pirmo []</p> <p>19./20. gs. mija. Grāmatu dekoros raksturīgi Jūgendstila ornamentī, kurus iespiež ar []</p> <p>19. gs. otra puse – 20. gs. sākums. Ar grāmatu izdošanu sāk nodarboties arī latvieši, piemēram, []</p> <p>Taču tipogrāfijas pārsvarā pieder cittautiešiem.</p> <p>20. gs. sākums. V. F. Hekera spiestuve ar piecām [] un 70 [] ir viens no lielākajiem tipogrāfijas uzņēmumiem Rīgā</p> <p>20. gs. 20.–40. gadi. Folkloras ekspedīcijās uz īpašām vaska valcēm tiek ierakstītas []</p> <p>1934. Viļa Lāča romāns „Zvejnieka dēls” kļūst par dižpārdoļu.</p> <p>1940. Padomju okupācijas vara nacionalizē visus privātos apgādus un tipogrāfijas.</p> <p>1944.–1990. Latvijas PSR darbojas Glavenā literatūras pārvalde (<i>glavjts</i>), kas ideoloģiski pārbauda un cenzē tekstus.</p> <p>1983. Latvijas teritorijā ir 200 grāmatnīcas un 280 tautas grāmatnīcas, pieejams pakalpojums grāmatas []</p>	<p>~600. p.m.ē. Senajā Grieķijā un Romā būvē akmeņus ceļus, kuros iecirstas gropes. Pa tām ratus velk dzīvnieki. Vecākais šāds ceļš bijis 6–8 km garais Diolkos ceļš, kas savienojis divas ostas.</p> <p>1604. Pirmās slīdes Anglijā (netālu no Notingemas) kalnrači izgatavo no koka. Ratus joprojām velk dzīvnieki.</p> <p>18. gs. Slīdes sāk izgatavot no metāla (čuguna).</p> <p>1804. Ričards Trevitiks uzbūvē pirmo tvaika lokomotīvi. To sauc [] Tās zobratu mehānisms atgādina pulksteņa mehānismu. Pirmajā braucienā tā velk 10t smagu kravu un vienu vagonu ar 60 pasažieriem.</p> <p>Tvaika lokomotīves uzbūves pamatā ir trīs daļas: katls, [], ekipāža. [] jeb tvaika katla spiediena mēraparāts uzstādīts jau pašām pirmajām tvaika lokomotīvēm.</p> <p>1825. Pirmais dzelzceļš Anglijā savieno raktuves ar ostu.</p> <p>1829. Džordžs Stefensons izgatavo pirmo tvaika lokomotīvi []</p> <p>1837. Semjuels Morze izgudro [] Tas atvieglo saziņu starp stacijām un uzlabo vilcienu kustības vadību un drošību. Muzejā apskatāms šis ierīces modelis no 1946. gada.</p> <p>1860. Atklāts pirmais dzelzceļš Latvijas teritorijā Rītupe–Daugavpils (daļa no Santkēpēterburgas–Varšavas līnijas).</p> <p>1861. Pabeigta līnija Rīga–Daugavpils (Dinaburga) un sākas aktīva privāto dzelzceļu būvniecība. Lokomotīvu ekspluatācijas laikā noskaidrojas, ka nav iespējams uzbūvēt lokomotīvi, kas der gan pasažieru, gan preču satiksmē. Pasažieru vilcienu lokomotīvēm jābūt [], savukārt preču vilcienu lokomotīvēm – ar lielu vilktspēju.</p> <p>1889. Atvērta Vendenes (Cēsu) stacija dzelzceļa līnijā Rīga–Pleskava.</p> <p>1895. Tiek dibināta vagonbūves AS „Fenikss” (vēlāk „Vairogs”, „RVR”).</p> <p>1897. Uzbūvēts 750mm šaursliežu dzelzceļš Valga–Pērnavā.</p> <p>1901.–1904. Pabeigta dzelzceļa līnija []</p> <p>1902. Apstiprināts Verhovskoja Rīgas dzelzceļa mezgla pārbūves projekts.</p> <p>1908. Rūdolfs Dīzels sāk darbu pie dīzeļlokomotīves konstruēšanas.</p> <p>1916. Vācijas karaspēks okupētajā Kurzemē un Vidzemē sāk būvēt 600 mm dzelzceļu tīklus: Ventspils–Stendes un Viesītes. Aizsākas aktīva šaursliežu dzelzceļu būvniecība (Latvijā dzelzceļu kopgarums – 1941 km).</p> <p style="text-align: center;">KRIEVIJAS DZELZCEĻŠ (līdz 1918. gadam)</p> <p style="text-align: center;">LATVIJAS DZELZCEĻU VIRSVALDE (1919–1953)</p> <p>1919. gada 5. augusts. Tiek dibināta Latvijas dzelzceļu virsvalde.</p> <p>1929. Atklāj dzelzceļa līniju Glūda–Liepāja (pirmā neatkarīgās Latvijas laikā uzbūvētā dzelzceļa līnija). Šajā laikā Latvijā kopumā ir ~500 stacijas.</p> <p>1930. Motorvagoni [] ir pirmais Latvijas dzelzceļu motorvagoni, ražots rūpnīcā „Fenikss” Rīgā.</p> <p>1931. Rūpnīcā „Fenikss” Rīgā no Vācijā ražotām detaļām tiek uzbūvētas sešas [] tipa tvaika lokomotīves Tk.</p> <p>1938. Tvaika lokomotīve <i>Mallard</i> Anglijā sasniedz rekordātrumu 203 km/h</p> <p>1939. Latvijā ļoti blīva dzelzceļu sistēma (2. vietā Eiropā) un pieci līniju platumi: [], 700mm, 1000mm, K platums 1520mm un N platums 1435mm. Latvijas dzelzceļu rīcībā ir [] lokomotīve.</p> <p>1947. Rīgās vagonu rūpnīcā sāk ražot elektriskos vilcienu. Pirmā elektrolokomotīve pasaulē, kuru radīja izgudrotājs Verners fon Simens, tika izmēģināta jau 1879. gadā Berlīnē.</p> <p>1950. Tiek uzsākta dzelzceļu elektrifikācija Latvijas teritorijā. Pirmo elektrificē dzelzceļa posmu Rīga–Dubulti.</p> <p>1950. gadi. Latvijas teritorijā tvaika lokomotīves pamazām sāk nomainīt elektrovilcieni un dīzeļvilcieni.</p> <p style="text-align: center;">BALTIJAS DZELZCEĻŠ (1953–1991)</p> <p>1963. Rīgas Vagonu rūpnīcā sāk ražot [], kuru modernizētu versiju lieto vēl mūsdienās.</p> <p>1964. Japānā sāk darboties slavenais <i>Shinkansen</i> (ātrvilciens „Lode”)</p> <p>1982. Dibināts Dzelzceļa muzejs Jelgavā.</p> <p>1985.–1994. Zem Lamanša jūras šauruma uzbūvē eirotuneli, kas savieno Franciju un Angliju (ideja radās jau 1802. gadā).</p> <p style="text-align: center;">LATVIJAS DZELZCEĻŠ (kopš 1991. gada)</p> <p>1994. Tiek dibināts Latvijas dzelzceļa vēstures muzejs ar ekspozīcijām Rīgā, Daugavpilī un Jelgavā. 1996. gadā Dzelzceļa muzejs pārceļas uz ēku Rīgā, Uzvaras bulvārī 2A. Šajā ēkā agrāk atradās vagonu remontdarbnīcas.</p> <p>2018. Dzelzceļu kopgarums Latvijā 1860 km, 135 stacijas, pieturas punkti.</p> <p>2019. Fonds „Viegli” atklāj Imantam Ziedonim veltītu lasītavu vilcienā. Nākotne. <i>Rail Baltica</i> savienos Tallinu–Rīgu–Kauņu–Varšavu.</p>	<p>1 Kāds notikums ir grāmatu izdevniecības un dzelzceļa attīstības pamatā?</p> <p>2 Kādi vēl izgudrojumi radušies 19. gadsimtā?</p> <p>3 Dzelzceļa vilces tehnoloģijas turpina attīstīties: tvaika – dīzeļa – elektro vilce. Kāpēc?</p> <p>4 Kā 19. gadsimtā mainījies grāmatu saturs kopš 16. gadsimta?</p> <p>5 Kā mainījies staciju skaits kopš pirmās Latvijas laika un kāpēc?</p>